Број 254 У Новом Саду, у суботу 21. новембра (4. децембра 1909. Година XLIV.

»Застава« излази сваки дан двапута, а недељом свецем и данима иза недеље и свеца једаред

Цена је за Угарску кад се јутарњи и вечерњи лист заједно шаље за један месец 2 круне 70 пот. а за три месеца 8 круна.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЗАСТАВА

За огласе плаћа се 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Уредништво »Заставе« је у кући г: Ј. Чавића Администрација »Заставе« налази се у кући где је Милетићева штамиарија у главној ул. бр. 22.

Поједини јутарњи бројеви стају 2 потуре.

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ. Јутарњи лист. ИЗДАЊЕ „РАДА“ ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА У РУМИ

Нов нападај на ћирилицу и српске школе.

Бан Раух и његове ћирице и савезници, Франковци, прегли су свим силама да униште све што је српско. У том свом настојавању изврћу и газе законе безобзирно.

Поред досадањих нападаја и прогањања српске заставе, ћирилице, српских школа и свега што је Србину свето, сада је учињен нов нападај на ћирилицу, да је посве збрише и уништи. Ну не само ћирилицу, но замах је тај намењен и српској школи у Хрватској и Славонији, да је смртно рани па и уништи.

Раухова влада издала је наредбу управи архидијецезе, пакрачке и горњокарловачке српске православне епархије, којом се забрањује школским одборима, српским православним учитељским школама и вероисповедним и српским автономним школама, да се у саобраћају са јавним властима служе ћирилицом. Која школа то и после ове наредбе учини, Раухова влада ће јој одузети право јавности, „дапаче и затворити“. Наредба та саопћена је и свима жупанијским властима и градовима, да, чим која школа не буде се покорила тој наредби, поднесу одмах предлог о „ускрати права јавности или затварању школе“.

Наредба та издана управи горњо-карловачке епархије гласи:

„Кр. хрв. слав. далм. земаљска влада одјел за богоштовје и наставу

Број 20.114/1909.

У Загребу, дне 18. студенога 1909. године.

Предмет:

Уредовање ћирилицом код правосл школ. опћина и школа.

К броју 965. и 340. од 17. липња 1909.

Пречасној управи православне српске дијецезе горњокарловачке.

у Плашком.

Прама § 1. закона од 14. свибња 1887. смију се црквеношколски одбори и аутономне (конфесионалне) школе у саобраћају са својим аутономним црквеним и школским областима служити ћирилицом, *али према јавним областима не,* јер се ове служе само латиницом као уредовним писмом, и јер се прама овима по §. 3. цитираног закона *само странке смију служити ћирилицом.* Школе пако и школски одбори са својим јавним узгојно наставним радом не могу се прама установама школ. закона од 31. листопада 1888. ваљана у краљевини Хрватској и Славонији, сматрати странкама, па се за то у саобраћају са јавним областима *не смију служити ћирилицом.*

По §. 102. реченог школског закона имаду конфесионалне и српске аутономне пучке и учитељске школе право јавности само дотле, док уредбом својом постизавају циљ, опредијељен по реченом закону општим пучким и земаљским учитељским школама. Не буду ли се дакле српске аутономне и конфесионалне школе покориле овдјешњем *горе јасно изреченом и једино исправном тумачењу* закона од 14. свибња 1887. *припрaвна* је сва кр. земаљска влада *редомице одузети право јавности, дапаче и затворити* све оне конфесионалне и српске автономне школе, које се буду и надаље према јавним областима служиле ћирилицом.

Тиме се решавају тамошњи цијењени дописи од 17. липња т. г. број 340. и 965, те се знања и равнања ради приопћује ова решидба архидијецези доњокарловачкој и дијецези пакрачкој те свима кр. жупанијским областима и градовима I. реда.

Број 20. 114/1909.

У Загребу, 18. студеног 1909.

Кр. жупанијској области

У . . .

ради знања и равнања с позивом, да гледе школа, које се не буду тој одредби покориле, поднесе одмах *свој приједлог о ускрати права јавности или затворењу школе.*

Раух“.

Из те се наредбе јасно види паклени смер Рауха, његове владе и његових савезника. Али се из те наредбе јасно види и гажење и извртање закона.

Законом је зајемчено право нашој автономији, да се служи ћирилицом. Законом је признато, да је ћирилица званично писме наших црквено школских органа. Ну то ништа не смета овим дрским нападачима на српске светиње. Не смета им да се не обзиру на законе и газе их.

У дописивању са јавним властима у Хрватској и Славонији смеју се служити ћирилицом и странке. Ну Раух и ћирице су му нашле, да се српске школе и школски одбори не могу сматрати странкама.

Па су даље пронашли, да српске школе неће постизавати „циљ, опредељен по закону општим пучким и земаљским учитељским школама“, ако се буду служиле — ћирилицом! Да не знамо, да је ово ћирицама Рауховима казивала у перо злоћа и неваљалство, била би глупост, какву још није свет доживео.

Ето, тако бан Раух и његови газе и изврћу законе, ти то божњи чувари и извршиоци закона, а све у пакленој намери, да униште све што је српско и да скрше и самог Србина. Али ће Србин соко знати одолети и том нападу гадних хијена загребачких. Будна свест, очеличена издржљивост и жилавост српског народа грудобрани су непробојни, о које ће окрвавити чељусти и поразбијати главуре прождрљивци из Загреба, а Србину нахудити неће.

Ну осим тога наћи ће се још пута и начина, наћи ће се кад тад, да се стане на пут извртању и гажењу закона; да се заштите закони и прибави важност јасном наређењу законском.

Уверени смо, да ће сви позвани учинити све што треба, да се одбије и сузбије овај нов нападај на ћирилицу и српску школу. *

Обрт у питању нотаријатског хонорара дра Живка Костића.

Као што смо поуздано извештени, кр. котарски суд у Ср. Карловцима суспендовао је једном новом одлуком извршење оног свог пређашњег решења, којим је одредио др. Живку Костићу јавном бележнику нотаријатски хонорар, те је услед представке саборског одбора одредио рочиште за преслушање странака.

Нама је мило, што можемо утврдити, да је краљ. котарски суд карловачки и сам увидео преку потребу, да учињено расположење у сопственоме делокругу исправи, јер је она његова пређашња одлука, којом је одредио трошак дру Костићу у износу од 127.814 круна, такове природе, да би се могао по сâм суд најнеповољније тумачити.

Нисмо никада били за то, да се некоме оправдана и законита зарада ускраћује, али смо у јавном интересу морали жигосати поступак, који је могао имати много сличности са панамом, коју покрива судско расположење.

Сеоба Горког у Чешку.

Из Беча јављају, да је тамо стигао јуче увече, славни руски књижевник Максим Горки. На станици су га дочекали руски ђаци, обојега пола. Горки је из Беча одмах отишао за Праг, и како је рекао својим познаницима, хоће тамо да се поразговара са својим старим пријатељима и знанцима, не би ли се могао стално настанити у Златноме Прагу

Прослава пољског устанка 1830 године.

У понедељак су Пољаци, као и сваке године прославили успомену на устанак од 29. новембра 1830. године. Те године провалили су варшавски ђаци у палату великог кнеза Констатина и букнуо је устанак у у Варшави и целој Пољској. Иза битака под Штоцкием и Вавром, Дембом Великим и Остроленком угушен је тај устанак у крви. Прослава је била права народна свечаност у свим градвима. Пољско новинарство истиче том згодом, да је пољски народ крвљу опрао гријехе својих дедова и показао, да неће да сноси ропства, нити да ће се одрећи рада за самосталност, што захтева његов дух и култура. У тој је борби пољски народ ступио на бојно поље као један народни организам за своју слободу, кад их је цела Европа па и сама Француска оставила на цедилу, а то је знак снаге народа, чија је столетна култура и непролазне заслуге за цивилизацију осигурала му право за самостални живот. Народ, тако велик као што је пољски, богат културом и повешћу имајући много још да испуни у свом позвању за цивилизацију, културу и историју неће се одрећи најсветијег својег права, тежње и рада за замосталношћу.

Злочин под окриљем човекољубља

Париска полиција неуморно претражује све куће и удружења где се страсно коцка или одаје другим страстима. Тако јој је пошло за руком да ово дана открије једно таково врло отмено гњездо и похвата све птице Највећи део страсних коцкара биле су женске. Своме друштву дале су звучно име „Матерински Дом“ и хвалиле су га, као друштво милосрђа и човекољубивости И место да су водиле бригу о незаштићеној деци и сирочади, оне су се код дугих зелених столова страсно коцкале. Кад је полицијски комесар ненадно рупио унутра затекао је при зеленим столовима задубљене у коцкању тридесет особа, од којих су двадесет и пет биле женске. Запленио је лепу своту, а прибележио све, и ови ће бити полицијски кажњени. Доиста жалосне ствари.

Из освете — запалио!

Из Арада јављају, да је пре три дана ненадно букнуо пожар у кући занатлије Јована Конколија. Цела зграда је изгорела. Нису могли да ухвате онога ко је пожар подметнуо Јуче се међутим пријавио полицији занатлијски момак Андрија Рус и признао, да је он запалио кућу Конколијеву, и то из освете, што му овај није хтео да даде своју ћерку за жену.

Покољ у једном манастиру.

Како из Цариграда јављају, јерменски патријархат добио је из Диаберкира брзојав, да су курдијске разбојничке чете провалиле у јерменски манастир Чуклус. Калуђери су се очајнички бранили, али су морали устукнути пред далеко јачом силом. Курди су на грозан начин искасапили и поубијали двадесет пет калуђера тог манастира

Човечје тело

Костур човечјег тела састоји се из 165 разноврсних костију, а само тело има 500 мишића. Канал за сварење је дугачак отприлике 10 метара. Крв одраслог човека тешка је 15·8 килограма, а то је петина од тежине читавог тела. Дужина просечног срца је 15 7 центиметара, а ширина 10 5 центиметара. Срце у минуту удара 70 пута, у сату 420 пута, у дану 100 хиљ, 800 пута, а у години 36 милиона 792 хиљаде пута. Кад је човек у седамдесетој години срце му је ударило на три и по милијарде пута На сат човек просечно на 1200 пута увлачи ваздух и свега увлачи на 2800 литара ваздуха Просечни човечји мозак код мушких је тежак на 1400 грама, код женских нешто мање. Са мозгом су спојени живци, непосредно или посредно преко сржи у ртењачи. Број живаца, са свима огранцима, прелази милион,

На сваки квадратни центиметар на кожној површини пада по 65 пора. Поре су управо ситне мале цеви, којима би наслагана дужина била доста значајна; отприлике 280 километара.

Зашто су иступили из средишњег одбора?

II.

Не желим да се пењем у висину нити да силазим у дубину оне изјаве, коју су штампали др. Б. Илијић, др. М. Свињарев и другови у 47. броју „Српског Одјека“. Рећи ћу баш само оно што морам. А морам да одговорим на ону „ситницу“, која се тиче 16.000 круна. Господа кажу у изјави, да ту неку ситницу од 16 хиљада круна морају новосадске земљорадничке задруге да плаћају за туђе погрешке. И онда причачају о неком кесарошу, који виче на друге људе: „Држите лопова“ — само да са себе скине кривицу.

Него најбоље да штампам у целини оно место, које се односи на ту ствар. У изјави дра Илијћа, дра Свињарева и другова има и ово: „Јаша Томић морао је и сам у последњој седници централног одбора да призна, да тај збор није имао ту тенденцију, да нас у том прљавом „кшефту умочи“, јер се „прљав кшефт“ из тог није могао сковати, већ је као разлог навео, да је морао да тражи одушке, да се излије огорчење земљорадничких задруга у Новом Саду против дра Бранка Илијћа. К'о бајаги није то огорчење Пере Попадића и његове клике, већ земљорадничких задруга. Сад бар знамо ко је све бушио и ко је угурао земљорадничке задруге у неку ствар, која је могла проћи без свега тога, а дане морају сад неку ситницу од 16.000 К за туђе погрешке да плаћају. Треба наћи кривице не у себи, већ у другоме и, дабогме, треба се послужити оном тактиком кесароша, који виче на друге људе: „Држте лопова, — само да са себе скине кривицу“.

Ово место у изјави и одвише је тавно за онога, који ни мало не познаје ствар. Тај врло тешко или никако не може потпуно да буде на чисто: Ко је управо тај, због чије кривице земљорадничке задруге морају сада да плаћају неку ситницу од 16.000 круна? И не може да буде на чисто: На кога се управо могу односити оне речи да виче на друге људе: „држите лопова само да са себе скине кривицу“.

Потребно је, дакле, да ту ствар са земљорадничким задругама растумачим. Јован и Марија Трандафил основали су фонд за стипендије. Тај је фонд у земљи, која се налази у Новом Саду, а тим фондом рукује саборски одбор. Румунска (сибињска) митрополија кренула је парницу и највиши суд досудио јој је половину. — Док се та ствар коначно не реши, земља не подели, било је тако, да су ту земљу издавале под закуп обе митрополије заједнички, посредовањем својих фишкала дра Илијћа и дра Бабеша.

Сву ту земљу, преко 400 јутара уживале су под закуп наше новосадске земљорадничке задруге. — Било је посве вероватно, да ће се земља између нас и Румуна поделити још у току ове године. Зато наш саборски одбор није хтео да се сва земља издаје заједнички, на дуже време, па је упутио фишкала народних фондова, др. Бранка Илијћа да се споразуме са др. Бабешом, те да се продужи уговор са земљорадничким задругама на годину дана.

И сада долази чвор, који др. Бранко Илијћ није умео правилно да расплете. Некога дана позвао је председнике и деловође земљорадничких задруга и наговарао их је, да даду 3000 круна, па онда и мање, јер без тога неће моћи да добију земљу. Он им је говорио да то не тражи за себе, него ће то ићи на трошкове др. Бабеша и т. д. Изасланици земљорадничких задруга нису на ово пристали. Неки су долазили мени, али ја нисам био у Новом Саду. Тада су отишли у Карловце патријарху и ишли су др. Ђорђу Красојевићу и др. Миши Михајловићу и питали су: Морају ли они да даду какав новац било др. Бабешу било другоме коме. Сви су им рекли да то не раде и осудили су др. Бранка Илијћа што се упуштао да буде туђ сензал при таком послу.

Ја држим, да др. Бранко Илијћ и сам признаје, да се он у онакав посао није требао упуштати, па да је имао и најбољу намеру. Јер ја сам говорио са земљорадничким задругарима и знам, да они нису сумњали само на дра Бабеша, него и на дра Илијћа, па им је сумња ишла чак и даље. Питам: Који је тај, који би могао да докаже људима, да од онога новца није може бити добио и неко од чланова саборског одбора. И који је тај паметан, који је могао и смео препоручити земљорадничким задругарима: Подмажите, да лакше прођете.

Дакле, ово је без сумње била велика непромишљеност, коју је починио др. Бранко Илијћ, али на жалост није остало само на томе. Он је по свој прилици био уверен да чини добро, па се разбесио на земљорадничке задругаре што неће да га слушају и напослетку почео је да им се свети. Ја бар не могу да растумачим ствар друкчије. Јер никаква интереса није имао одатле што је доцније учинио. А он је учинио и сувише онога, што није требао, а ни смео. Брзојавио је др. Бабешу, румунском заступнику, да Срби не желе земљу. Доцније је писао др. Бабешу писмо у коме вели, да др. Бабеш слободно располаже са румунском половином, да даде ту земљу под закуп коме хоће. Међутим земља није подељена. Њоме се заједнички рукује, јер се још не зна које је румунска а које српска половина. Но др. Илијћ хтео је ту ствар да реши на врло румунски начин. Он је писао др. Бабешу и ово:

Az ön bérlői a helyszinén majd megfogják határozni, hogy hova jutnak a szerb metropólia bérlői és hova a román metropólia bérlői. Iiy módon egyelőre megoldást nyer az ezidei bérleti rendezés. А то значи: Ваши закупници ће на лицу места већ одредити где да дођу закупници српске митрополије, а где да дођу закупници румунске митрополије. На тај начин за сада решиће се овогодишње уређење аренде.*)

Бог свети зна, како је изгледало у души др. Бранка Илијћа, кад је све ово могао да напише. Бог зна, шта је мислио, кад је без ичијег овлаштења дао румунским закупницима право, да они определе, где ће да дођу српски закупници и где румунски и да узму ону земљу, која им се допада. И место да је известио саборски одбор, ако др. Бабеш не пристаје, да се продужи уговор српским земљорадничким задругама, он прелази преко саборског одбора као да не постоји, а др. Бабешу брзојавља: Срби не траже земљу, подајте је коме хоћете.

Др. Бабеш је издао земљу Словацима и тада настаде спор. Саборски одбор је решио, да се сва земља има издати на лицитацији и на тој лицитацији натеривали су се Словаци и други толико са нашим земљорадничким задругама, да је аренда за годину дана испала већа са 16.000 круна но што је била дотле.

То је та нека „ситница“ од 16.000 круна, о којој веле господа у изјави, да је земљорадничке задруге плаћају туђом кривицом. Би ли дотле дошло, да се др. Илијћ правилно држао и заузимао се за земљорадничке задруге, а не за дра Бабеша, то не питају. И да ли је смео неко од чланова саборског одбора или првака радикалне странке да саветује члановима земљорадничких задруга оно, што им је др. Илијћ саветовао, и то не питају. Они иду данас чак тако далеко, да буне земљорадничке задругаре противу других, што су морале да плате оних 16.000 круна.

Међутим народно око добро види и народна памет добро суди. До данас има само један жалостан бедан ревизор савеза, који је стао на страну др. Илијћа и рекао: Па што нисте дали оно, што се од вас тражило испод руке? Али земљорадници задругари друкчије суде. После лицитације рекао им је изасланик др. Бабеша и ово: Ми смо увек мислили, да ту земљу треба да уживате ви Срби, али смо је морали издати Словацима кад нам је ваш фишкал јавио да је ви не требате. Кад је после између Румуна и саборског одбора дошло до парнице, те су Румуни изнели брзојав и писмо др. Бранка Илијћа, сви ми у Новом Саду имали смо и сувише да се наслушамо како мисле земљорадници задругари о поступку др. Бранка Илијћа. Ова ствар препунила је чашу стрпљења. Огорчени земљорадници задругари тражили су онај збор да устану противу понуде др. Свињарева др. Илијћа и другова. Нису хтели да им се изда она новосадска земља без лицитације на 20 година. — Још пре више месеци тражили су од мене људи, да се устане противу тога, било на збору било у „Застави“. Ја сам одговарао људе од тога и рекао сам им, да се са оном понудом нико неће сложити и да ће оно у варошком представништву пропасти. Ја сам се тада обратио на др. Миту Мушицког и др. Стеву Јовановића и молио их, да они одговоре дра Бранка Илијћа и другове од те понуде јер ће се из тога питања изродити велика незгода баш по др. Бранка Илијћа и другове а ствар и онако не може бити примљена у варошком представништву. Њихов труд био је узалудан. И тада када су после оних чуда са издавањем Трандафилкине земље огорчени ратари новосадски тражили онај збор, онда ја више нисам хтео, нисам могао, нисам смео да их одговарам, а да се не проиграм. Ја сам увидео, да је у интересу мога угледа, па донекле и у интересу саме радикалне странке, да ма у којој форми већ једаред јавно кажем и искажем, како се не слажем са оним, што поменута господа раде.

И то је оно, што сам ја изнео и у средишњем одбору странке. Казао сам, да је главно огорчење избило због оног несретног питања, које се тиче Трандафилкине земље, и да ја држим, да би прошло без збора у ствари онога „кшефта“, да тога није било. А да се ја и са оном понудом, због које је био збор, не слажем, то сам јасно казао.

Ако може да буде доста оволико, нека буде доста.

Ј. Томић.

*) Препис ових писама послала је канцеларија дра Бабеша заступнику земљорадничких задруга.

Брзојави „Застави“.

Стигли 20. новембра.

Политичка криза.

Беч. Министри Векерле, Андраши и Зичи и државни секретар Хадик данас пре подне дуго су се саветовали.

Краљ је у ½11 сати примио престолонаследника. У 11 сати био је под краљевим председништвом обичајни војни савет.

У 2 сата после подне краљ је примио Андрашија у аудијенцију, која је трајала ¾ сата Краљ је у питању кризе стављао питања, а Андраши је исцрпно одговарао.

После своје аудијенције Андраши се подуже саветовао са Векерлом. Краљ за сада неће никога примати. До одлуке није дошло. Угарски министри вратили су се у Будимпешту.

Одговорни уредник
Константин Брадваровић.

Потребујем одмах два вјешта

бријачка помоћника.

Плаћа 24 круне месечно са целом обскрбом и прањем рубља Напојницу (трингелд) може мјесечно заслужити 50—80 круна. — Понуде слати на

МИЛАНА ЉУШТИНУ
бријача у Госпићу.

1697 1 -2

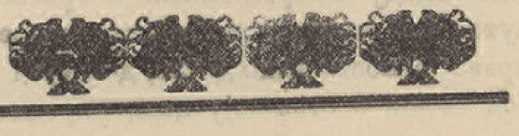

Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.